Turkish Studies

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 3505-3524

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22524

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 05.02.2019

✓ Accepted/Kabul: 15.10.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (17.09.2019)-Referee 2 (18.09.2019)

This article was checked by iThenticate.

TÜRKİYE’NİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ: LİTERATÜR TARAMASI VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nevzat TETİK*

ÖZ

21.yüzyılın finansal farkındalık becerilerinden olan finansal okuryazarlık son yıllarda artan önemi ile ülkelerin temel politika ve stratejilerinde yeni bir kavram olarak yer almaktadır. Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu özellikle küresel finansal krizin etkilerinin çok hissedildiği 2008-2009 yıllarından sonra ilgi çekmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’de finansal okuryazarlık geçmişi çok eski olmayan güncel bir kavram konumundadır. Birçok araştırmacı, akademisyen, kurum ve kuruluş tarafından Türkiye’de finansal okuryazarlık ile ilgili araştırmalar yapılmış, toplumu bilinçlendirmeye yönelik sosyal sorumluluk projeleri yürütülmüş, eğitim programları sürdürülmüş, raporlar sunulmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye’de finansal okuryazarlık faaliyetlerinin genel durumu ve literatürde yer alan araştırmalar çerçevesinde ülkemizdeki bireylerin farklı demografik özelliklerine göre finansal okuryazarlık düzeyleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkiye’nin finansal okuryazarlık seviyesi oldukça düşüktür, yeni yapılacak araştırmaların ve faaliyetlerin daha kapsamlı ve güncelleştirilerek gerçekleştirilmesi zaruridir.

Türkiye’nin finansal okuryazarlık düzeyini tespit ve yükseltmeye yönelik yapılacak araştırma ve faaliyetlerde temel olarak özellikle şunlara dikkat edilmesi fevkaledede önemli ve gereklidir:

1- Öncelikle Türkiye’nin finansal okuryazarlık düzeyine kapsayacak sayıda ve geniş ölçekteki çalışmalar oldukça sınırlı sayıda ve yetersizdir. Bu açıdan bakıldığında, devletin bir devlet politikası olarak söz konusu çalışmalara liderlik ederek gerekli alt yapıyı ve çalışma paydaşlarını bir araya getirerek organize etmesi, yönlendirmesi ve takipçisi olması zorunludur.

* Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, E-posta: ntetik44@hotmail.com

2- Bugüne kadar yapılan araştırmaların ve eğitim faaliyetlerinin önemli bir kısmı üniversite gençliği üzerine bina edilmiştir. Bu kesimin ileride ülke yönetiminde söz ve karar sahibi olması açısından yapılan bütün faaliyetler son derece önemlidir. Ancak ülkenin geniş bir nüfusunu oluşturan yüksek tahsil görmemiş kesimin de sosyal hayatta ve yatırımlarda yer aldığı düşünüldüğünde ileride yapılacak çalışmaların hane halkı üzerinde de yoğunluk kazanması fevkalade önemli ve gereklidir.

3- Finansal okuryazarlık eğitiminin temeli asgari ilkokul seviyesinden başlamak üzere verilmesi dünya literatüründe kabul edilen bir gerçektir. Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında bireylerin seviyelerine yönelik ilk-orta-lise düzeyinde araştırmalar ve eğitim faaliyetleri son derece yetersizdir. Üniversite öncesi hedef kitlelerin, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi öncelikle demografik özellikleri dikkate alınarak araştırmalar yapılması ve finansal eğitim müfredatının bulgulara düzenlenmesi ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Karar.

Jel Kodları:D14,G00

THE LEVEL OF FINANCIAL LITERACY: A LITERATURE SURVEY AND THE EVALUATION OF RESULTS

ABSTRACT

Being one of the ability of financial consciousness, financial literacy as a new concept takes place in basic public policies and strategies with an increasing significance. In Turkey, after the 2008 global economic crisis financial literacy has become popular. In recent years in order to increase social awareness, many researchers, academicians and institutions have made several studies, have organized a lot of social projects and education programs and have prepared many reports.

This study is conducted in order to show the general situation of activities about financial literacy and the financial literacy levels of individuals according to demographic characteristics in Turkey within the framework of literature. The general conclusion of this study is that in Turkey the level of financial literacy is very low and for this reason updated and expanded activities on this area should be increased.

In our opinion, it is essential and necessary for determinating and increasing the level of financial literacy in Turkey, basically, for future research and activities, it should be paid attention to the following steps:

1- First of all, the studies on a wide range and number financial literacy level of Turkey is very limited and insufficient. With this angle, it is extremely essential as a state policy that with the leadership of the government should provide the required substructures, organize, follow and gathering partners bunch together.

2- It is so far most of the research and educational activities carried out are about university youth. This is very important with regards to all

activities on these group that have a say in and make a decision on management in the future. On the other hand, there is a significant part of the population without having higher education, whose also included in social life and investment decisions, it is very important and necessary for future studies gain a sudden intensity on households as well.

3- It is a well-known and accepted fact that financial literacy education starts from the basic level of primary school in the world literature. When we look at the studies conducted in our country, researches and educational activities at the level of primary-middle-high school are inadequate. The pre-university target groups, as in the developed countries, take into account the demographic characteristics in the studies and regulation of financial education curriculum with the findings must be carried out urgently.

STRUCTURED ABSTRACT

With the effect of the increasing number of economic crisis in the last decade, financial frauds and, the level of effort for increasing low saving rates of government, the concept of Financial Literacy is on the front burner in Turkey. The state institutions and organisations, non-government organizations and financial institutions organize educations and programs for increasing the level of financial literacy. After all, there is ongoing research with the purpose of the measure of financial literacy level and those findings are shared with the public.

When considered in general in the context of literature, the research results on the determination of the level of financial literacy in Turkey, it is obvious that the level of financial information of individuals is low as well as, the knowledge of financial instruments is not on the desired level. Individuals savings awareness is really low. Demographic results are on the parallel of the world average. As follows;

1- Individuals with low income and low education level also have a low financial literacy level.

2- Women have a lower financial literacy level compare to men.

3- The level of financial literacy gets lower on older ages.

In our opinion, it is essential and necessary for determinating and increasing the level of financial literacy in Turkey, basically, for future research and activities, it should be paid attention to the following steps:

1- First of all, the studies on a wide range and number financial literacy level of Turkey is very limited and insufficient. With this angle, it is extremely essential as a state policy that with the leadership of the government should provide the required substructures, organize, follow and gathering partners bunch together.

2- It is so far most of the research and educational activities carried out are about university youth. This is very important with regards to all activities on these group that have a say in and make a decision on management in the future. On the other hand, there is a significant part of the population without having higher education, whose also included

in social life and investment decisions, it is very important and necessary for future studies gain a sudden intensity on households as well.

3- It is a well-known and accepted fact that financial literacy education starts from the basic level of primary school in the world literature. When we look at the studies conducted in our country, researches and educational activities at the level of primary-middle-high school are inadequate. The pre-university target groups, as in the developed countries, take into account the demographic characteristics in the studies and regulation of financial education curriculum with the findings must be carried out urgently.

4- Most of the available researches are conducted in limited areas and samples. In addition, the studies carried out without cooperation with other researchers, and due to a lack of communication in the field of financial literacy, it is impossible to draw the general lines and take necessary radical steps. The findings are based only on textual publications. when considered from this point of view, it is important to conduct research on specific audiences in a long-term form of teamwork in particular. In this way, the obtained findings can support each other and put into perspective.

5- The data of the obtained results from all researches within communication and sharing needs to be updating as of periods will provide go through the proper channels and rational data.

6- It provides a better reading of national financial literacy trend score for the findings obtained from the studies within the framework to be scoring and collected by a data collection center. Hereby, for individuals with different demographic characteristics, the content of training programs and other activities to increase the level of financial literacy would be more efficient.

7- Evaluating and questioning concurrently the results of the training activities applied on subjects provides and accelerates the results on required revisions on the financial education programme.

8- The running of financial literacy centers in universities, which are the summit of educational institutions, will be an appropriate decision. We could foresee that joint actions with the institutions and organizations that carry out social responsibility activities under the chairmanship of this center will bring positive results.

9- The world literature has not had an agreed approach for the definition and measurement of financial literacy. Therefore, researches are carried out on different measurements in our country as well. Developing a common measurement scale model of financial literacy and keep up future studies base on this scale allows comparison of findings.

10- The using of experienced countries applications in the field of financial literacy and with joint studies are able to facilitate the achievement of the desired objectives.

Keywords: Financial Literacy, Financial Education, Financial Decision.

JEL Classification: D14,G00

Giriş

Finansal Okuryazarlık özellikle 2008 küresel finansal krizi sonrasında uluslararası literatürde daha fazla yer bulmaya başlayan bir olgu olmuştur. Bu kavram, ekonomi dünyasında yaşanan olumsuz gelişmeler sonucunda finansal güvenliği tehlikeye düşen günümüz bireyleri için son derece önem taşımaktadır. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizi ile birlikte aşırı borçlu ve genellikle yetersiz kabul edilebilecek emeklilik planlarına sahip bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle ülke yönetimleri de finansal okuryazarlığa çok daha önemli bir rol yüklemiştir (Er vd., 2015: 114). Türkiye’de de finansal okuryazarlık kavramı son dönemlerde yaşanan kronik ekonomik krizler, tasarruf oranlarının düşüklüğü ve artan finansal dolandırıcılık gibi nedenlerden dolayı önemi gün geçtikçe artan bir fenomen olmuştur.

Bu çalışmada, Dünya’da ve Türkiye’de finansal okuryazarlık olgusunun genel durumu değerlendirilmiştir. Türkiye’nin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmeye ilişkin literatürde yer alan araştırmalar ışığında elde edilen bulgular özetlenerek ileride yapılacak faaliyetlere yönelik değerlendirmeler, öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Finans literatüründe henüz gelişme aşamasında olan finansal okuryazarlığın tanımı birçok araştırmacı kişi ve kurum tarafından farklı şekillerde açıklanmıştır. Dolayısı ile bugün için literatürde ortak bir tanımlama bulunmamaktadır. Hatta terminolojik olarak kullanımı dahi ülkeden ülkeye, araştırmacıdan araştırmacıya değişiklik gösterebilmektedir. Sözgelimi İngiltere ve Kanada’da “finansal yeterlilik” (financial capability) kavramı kullanılırken, ABD, Avustralya ve diğer bazı ülkelerde “finansal okuryazarlık” (financial literacy) kavramı kullanılmaktadır. Bazı yazar ve kurumlar “finansal farkındalık” (financial awareness) terimini kullanmayı tercih ederken, “ekonomik okuryazarlığı” (Economic literacy) kavramında finansal okuryazarlık kavramı yerine kullanılabilir (Kaderli vd., 2016: 92).

Finansal okuryazarlığın tanımı, en basit kısa ifade ile sahip olunan parayı akılcı yönetebilme yetisidir (Şafak, 2015: 40). Daha geniş bir tanıma göre; hayatta meydana gelebilecek olayları ve ekonomik gelişmeleri dikkate alarak, bireyin temel finansal kavramları doğru anlama ve yorumlama, doğru kısa vadeli kararlar alabilme ve uzun vadeli finansal planlama yapabilme yoluyla finansal durumunu en rasyonel şekilde yönetebilme kabiliyetidir (Remund, 2010: 279). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütüne göre finansal okuryazarlık; finansal tüketicinin finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir (Er vd., 2015: 113).

2. Dünya’da Finansal Okuryazarlığın Ortaya Çıkış Süreci ve Gelişimi

Dünyada son 50-60 yıl içerisinde, küreselleşmenin ve finansal liberalizasyonun da etkisiyle ekonomik tüm birimlerin aktörlerini içine alacak şekilde siyasi, ekonomik, finansal, toplumsal, kültürel radikal değişimler yaşanmıştır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık kavramının ortaya çıkışı, gelişimi ve artan öneminin söz konusu değişimlerin sonucunda olduğu söylenebilir.

Finansal Okuryazarlık söylemlerinin ilk ortaya çıkış kökeni ABD’ye dayanmaktadır. Dolayısıyla, dünyada finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların büyük bir bölümü ABD ve batılı gelişmiş ülkelerde gerçekleşmiştir. Finansal okuryazarlık adına ilk global inisiyatif OECD tarafından 2008 martında, International Gateway for Financial Education (Finansal eğitim için uluslararası geçiş yolu)’nun kurulmasıyla olmuştur. Bu kurumun asli amaçları; uluslararası finansal eğitim için araştırmalar, programlar ve farklı inisiyatifler oluşturmaktır. Bir başka global hareket dünya bankasının, tüm dünyada finansal okuryazarlığı geliştirmek üzere kurulan Tüketicici Koruma ve Finansal Okuryazarlık Projesi’yle başlamıştır. Ulusal düzeyde ise Birleşik Krallık (Financial Service Authority, 2000), Kanada (Financial Consumer Agency, 2001), ABD (Financial Literacy and Education

Commission, 2003) ve Avustralya (Financial Literacy Foundation 2005)'da finansal okuryazarlıktan sorumlu ajanslar kurulmuştur (Kahraman, 2015: 10-14).

3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Yurtiçi ve yurtdışı yapılan birçok çalışma, finansal okuryazarlığın bireylere finansal refah sağlarken finansal sistemin istikrarına ve sağlıklı şekilde ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğine de önemli pozitif katkıları olduğuna işaret etmektedir.

3.1. Finansal Okuryazarlığın Bireyler İçin Önemi

Yeterli seviyede finansal okuryazarlığa sahip bireylerin finansal konularda farkındalıkları artmakta ve finansal ürünleri daha etkin şekilde kullanabilmektedirler. Bilinçli bir finansal okuryazarlıkla bütçe planlamaları sorumluluk duygusu ile daha rasyonel sağlıklı bir yapıya kavuşacaktır. Örneğin; yükümlülük tarafında bireylerin kredi kullanımlarında dikkatli davranmaları borçluluk oranlarını doğrudan etkileyecektir. Benzer şekilde bireylerin varlık tarafında da tasarruflarını ve/veya emeklilik planlarını bilinçli şekilde yapmaları dengeli bir yaşam planına sahip olmalarını sağlayacaktır (Hayta, 2013: 263).

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, bireylerin yaşadığı borç problemleri sanıldığı gibi gelir düşüklüğünden değil, temel finansal okuryazarlık eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bireylerin ihtiyaçları arttıkça kredi kullanma istekleri de artmakta, ancak kredi ürünleri hakkında tam bilgi sahibi olmadıklarından sıkıntılar yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır. Farklı kredi seçenekleri arasında karşılaştırma yapmak, çeşitli kredi araçları arasından en iyi seçimi yapmak ve yüksek maliyetli ürünleri ayırmak asgari seviyede finansal okuryazarlık gerektirmektedir (Satoğlu, 2014: 28).

3.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem İçin Önemi

Finansal sistem içerisinde yer alan finansal piyasalardaki karmaşıklık, finansal enstrümanların gün gittikçe artan sayısı finansal okuryazarlığı belirli bir seviyede olmayan bireylerin finansal piyasalardan çekinceli şekilde uzak durmasına ve finansal sisteme olan güvenlerinin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Gelecek açısından finansal güvenliği azalan bireyler gelecek kaygısı çekerek rasyonel davranışlar sergileyemeyeceklerdir. Bundan dolayı bireyler piyasada volatilitelere, istikrarsızlıklara neden olacaklardır (Mandell, 2006: 1).

Gerçekten, finansal okuryazarlık seviyesi düşük kalan bireylerin aldığı hatalı kararlar, sadece kendilerine olumsuz yansımaları olmamakta aynı zamanda finansal sistemin sistematik akışında aksamalara, problemlere neden olabilmektedir. Öyle ki toplumsal açıdan büyük öneme sahip olan tasarruf yapma alışkanlığının olmaması, iflas ve haciz gibi olayların artması gibi sorunlarla finans piyasasının istikrarını bozabilecektir (Reyes, 2006: 82).

Finansal sistemin işleyişi hakkında eğitilmiş bireylerin sayısının artması, gittikçe karmaşık ve girift hale bürünen finansal piyasaların daha etkin şekilde işlemesine yardımcı olacaktır. Birçok finansal aracı kurum tarafından sunulan değişik özelliklere sahip finansal araçların risk-getiri karakteristiklerini ve değişen maliyetlerini daha iyi karşılaştırma becerileri ile finansal okuryazarlığa sahip olan bireyler piyasada rekabeti artırmaktadır. Finansal piyasalardaki rekabet artışı, kuşkusuz kaliteli hizmet ve yenilikçi gelişmeleri de beraberinde getirmektedir.

3.3. Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisi İçin Önemi

Bireyler tarafından yapılan sağlıklı finansal yönetim, düşük sosyal harcamalara, dayanıklı, etkili ve rekabetçi piyasaların gelişmesine katkı sağlayarak ekonomik büyümeyi önemli ölçüde pozitif olarak desteklemektedir. Finans uzmanları ekonomik krize yol açan senaryo ve risklerin analizinde, giderek daha çok insan tarafından finansal istikrarın yapı taşı ve bireylerin temel hayat becerisi olarak algılanan finansal okuryazarlığın önemine dikkat çekmektedir (Hayta, 2011: 251-252).

Finansal okuryazarlık eğitimi almış olan bireyler daha fazla tasarruf yapma eğiliminde olduklarından ülke yatırım düzeyine de olumlu katkıları olabilmektedir. Finansal tabana yayılma, finansal sistemin bileşenlerini çeşitlendirerek tasarrufların yatırımlara dönüşmesine yönelik süreci geliştirmektedir. Finansal sisteme girişlerin artması ve toplumun alt katmanlarına yayılması yoluyla toplam tasarruflarda artış sağlanarak sisteme kazandırılması sağlanabilecektir. Yastık altında tutulan tasarrufların finansal sistem içinde değerlendirilmesi, bunların yatırım ve istihdama dönüştürülmesine imkân tanıyacak ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilecektir (TCMB, 2015: 1).

4. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığın Gelişimi ve Yürütülen Faaliyetler

Türkiye’de finansal okuryazarlık, dünya geneline paralel olarak finansal piyasalar ile demografik yapıda ve emeklilik sistemlerindeki gelişmeler (Karataş, 2017: 59), düşük tasarruf oranları, artan finansal dolandırıcılıklar gibi nedenlerle önem kazanmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu özellikle küresel finansal krizin etkilerinin çok hissedildiği 2008-2009 dönemlerinden sonra daha fazla ilgi çekmiştir. Çünkü kriz döneminde insanın alışkanlıkları, korkuları ve düşünme şekilleri başkalaşır. Tıpkı sosyal hayatımızda olduğu gibi yatırımlarımızda da kriz yönetimi önemli olmaktadır (Şafak, 2015: 49).

Bu bağlamda, Türkiye’de finansal okuryazarlık geçmişi çok eski olmayan güncel bir kavram konumundadır. Akademik alanda yapılan çalışmalar ve araştırmalar dışında, birçok sivil toplum kuruluşu, başta bankalar olmak üzere finansal kurumlar tarafından da Türkiye’de finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca son yıllarda kamu kurum ve kuruluşları tarafından da finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik önemli çalışmalarda bulunmaktadır. Söz konusu faaliyetlerde, toplumu üst çitelerde bilinçlendirmeye yönelik sosyal sorumluluk projeleri yürütülmüş, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim seminer ve programları gerçekleştirilmektedir.

4.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi İçin Yapılan Temel Faaliyetler

İlk kayda değer finansal okuryazarlık eğitim faaliyeti kamu, özel sektör ve sivil toplumu bir araya getiren “Paramı Yönetebiliyorum” ana temalı 2009 yılından bu yana devam eden gençlere yönelik bir finansal okuryazarlık ve bütçe yönetimi projesidir. Projenin temel hedefi gençler arasında bilinçli finansal okuryazarlığı artırmaktır. “Paramı Yönetebiliyorum” projesi; T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Habitat Derneği, Visa Europe Türkiye ve üye bankalarının katılımıyla gerçekleştirilmektedir (<http://habitatdernegi.org/projeler/py/>, 2018).

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) 2012 yılının Kasım ayında kurulan ilk sivil toplum kuruluşudur. FODER, Türkiye’de finansal okuryazar bir ekosistem oluşturmak amacıyla kurulmuştur. FODER; devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesi çalışmaları yapmaktadır (Saraç, 2014: 24).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı finansal okuryazarlık konusunda birey ve ailelere yönelik pratik ve yararlı bilgiler sunmak amacıyla çeşitli eğitim ve kitap faaliyetlerinde bulunmaktadır. 2014 yılında finansal istikrarın sağlanması için finansal eğitim ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesi amacıyla Başbakanlık tarafından “Finansal Erişim, Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” uygulamasına geçilmiştir.

2014 yılının Şubat ayında Milli Eğitim Bakanlığı ile Sermaye Piyasası Kurulu arasında bir işbirliği protokolü imzalanarak finansal eğitimin yaygınlaştırılması ve finansal farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması kararlaştırılmıştır. Bu protokol kapsamında, -18 yaş gruplarındaki çocuk ve gençler ile öğretmenlerin finansal konulardaki temel bilgilerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına imkân sağlayacak eğitim araçları ile öğrenci ve öğretmenlerin ilgisini çekmeye

yönelik yarışma, oyun ve benzeri uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Dağdelen, 2017: 103-105).

Ayrıca, il Milli Eğitim müdürlükleri ve belediye işbirlikleri ile özellikle ilkokul öğrencilerinin tasarruf bilincini geliştirmek ve kitap okuma alışkanlığı kazandırılarak okuyan bir nesil gerçekleştirmek amacıyla kampanyalar yapılmaktadır. Bu amaçla, ülkemizin genelindeki illerde yapılan ulusal kitap fuarları fırsat bilinerek “Kumbaram Dolsun Benimde Bir Kitabım Olsun” projeleri yoğun katılımlarla gerçekleştirilmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu, finansal farkındalık ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik olarak yurt genelinde üniversite öğrencilerine yönelik sermaye piyasası, kurumları ve faaliyetlerine ilişkin seminerler düzenlenmekte ve staj imkânları sağlanmaktadır. TCMB Başkanı ile Hazine Müsteşarı, BDDK, SPK ve TMSF Başkanlarının oluşturduğu Finansal İstikrar Komitesince 2014 yılında tamamlanan “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”nda, banka, finansal eğitim alanına giren iki eylemde “sorumlu/koordinatör kuruluş” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda birçok eğitim çalışmaları gerçekleştirilmektedir (Karataş, 2017: 103-105).

Türkiye de yukarıda sayılan kurum ve kuruluşlar dışında TEB (“TEB Aile Akademisi” projesi adıyla aile bireylerine verilen bir eğitim), İş Bankası ve İNG Bank (“Turuncu Damla” adlı proje ile bireylere sunulan ücretsiz finansal eğitim programı) gibi bazı finansal kuruluşlarca finansal eğitim programları ve seminerler düzenlemektedir. Bu faaliyetlerin dışında sınırlı sayıda da olsa internet sitelerinde de finansal eğitim verilmekte ve bireylerin bu hizmetten ücretsiz yararlanmaları sağlanmaktadır (Dağdelen, 2017: 109).

4.2. Türkiye’nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Konusunda Yapılan Araştırmalar ve Sonuçları

Türkiye’de bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik tüm Türkiye’yi kapsayacak geniş ölçekli kapsamlı çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Bununla birlikte, akademisyen/araştırmacılar tarafından farklı demografik özelliklere sahip daha dar örneklem kütesine sahip araştırmalar literatürde yer almaktadır. Yapılan araştırmaları, hitap ettiği kitle açısından dört temel grupta toplamak mümkündür. Bunlar;

1. Hane halkının finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalar,
2. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalar,
3. Meslek mensuplarının finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalar,
4. Yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalar.

Söz konusu yapılan araştırmaların önemli bir kısmı üniversite öğrencilerine yönelik bulunmaktadır. Lise ve diğer alt sınıflardaki okuyan öğrencilere yönelik çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Son yıllarda yapılan çalışmalar gözlemlendiğinde ise hane halkına, meslek mensuplarına ve diğer alanlara yönelik çalışmaların arttığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar ve elde edilen temel bulguların sonuçları aşağıda maddeler halinde sistematik olarak özetlenmeye çalışılmıştır.

4.2.1. Hane Halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçmeye Yönelik Araştırmalar

1-Dünya Bankası ve Rusya Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Fonu’nun bazı ülkelerde uygulamış olduğu Finansal Yeterlilik Anketi, kamuoyunun finansal yeterliliğini, finansal becerilerini, davranışlarını ve eğilimleri ile finansal karar alma süreçlerini araştırmak ve analiz etmek üzere SPK tarafından ülkemize uyarlanmıştır (Karataş, 2017: 76).

Bu araştırma, Dünya Bankası tarafından 12 ülkede uygulanan “Finansal Yeterlilik Araştırması”nın Türkiye ayağı olup, SPK tarafından desteklenmiştir. Araştırma ön sonuçları, SPK koordinasyonunda yürütülen Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı çalışmaları kapsamında ülkemizin mevcut finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesinde ölçüt olarak alınacaktır. Dünya Bankası tarafından üzerinde çalışılmakta olan, ülkelerarası karşılaştırma ve ekonometrik analiz içeren sonuç raporu ise projelerin yürütülmesi sürecinde, hedef kitle ve ihtiyaçlarının belirlenmesine ve diğer ülkelerle karşılaştırmalar yapılmasına katkıda bulunacaktır. Dünya Bankası ve SPK işbirliği ile yapılan araştırma; 21 Nisan – 4 Temmuz 2012 tarihleri arasında, TÜİK İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması kapsamında 12 bölgede, 40 il ve 142 ilçede; rassal örneklem yöntemiyle seçilen 3009 yetişkin üzerinde yüz yüze mülakat tekniğiyle uygulanmıştır. Katılımcılarla yapılan her bir görüşme 37 dakika sürmüştür.

Araştırmada Türk halkının Finansal Yeterliliği; - Finansal okur-yazarlık - Bütçe Yönetimi ve Borçlanma - Finansal Planlama - Finansal Ürün Seçimi - Finansal tutum, davranış ve eğilimler - Katılımcıların sosyo-ekonomik durumu - Finansal bilgi edinimi ve ihtiyacı konuları altında incelenmiştir (SPK, 2012).

Elde edilen bulgular maddeler halinde özet olarak şu şekildedir;

1- Sorulara doğru cevap verme oranı gelir düzeyi (SES- Sosyo Economic Status) yükseldikçe artmaktadır.

2- Gıda ve diğer gerekli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra düzenli tasarruf yapma oranı tahmin edildiği üzere düşük çıkmıştır. Kırsalda tasarruf, şehirlerde ise harcama eğilimi yüksek çıkmış olup; genel olarak elde kalan para, en yüksek oranla (%15), “acil ve öngörülemeyen durum ve sağlık harcamalarını karşılamak üzere” biriktirilmiştir. İhtiyaçların karşılanmasından sonra elde kalan parayla, mal ve varlıklara yatırım yapma oranı ise %4,1 çıkmıştır.

3- Katılımcıların %78'i eline para geçtiğinde nasıl kullanacağını planladığını belirtmiştir. Bireysel bütçe planı yapan ve kırsalda yaşayanların gelecek planı yapma oranı, hane halkı bütçesi yapanlara ve şehirde yaşayanlara oranla düşük çıkmıştır.

4- Mevduat hesapları ve banka kredileri, özellikle orta ve yüksek gelir grubu tarafından en yaygın olarak kullanılan finansal ürünlerdir. Katılımcılar özellikle karmaşık finansal ürünler hakkında, altın ve döviz gibi gayri resmi finansal ürünlere kıyasla yüksek oranda bilgi edinme eğilimi göstermektedir.

5- Katılımcılar önemli finansal kararlar verecekleri zaman ilk olarak tanıdıkları insanlara, ikinci olarak finans profesyonellerine danışmaktadırlar. En çok tercih edilen bilgi kaynakları ise bankalar, televizyon, internet ve devlet kuruluşları tarafından verilen eğitim seminerleridir.

2- Finansal İstikrar Komitesi tarafından hazırlanan “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”nın Finansal Eğitim bölümünde “Türkiye'deki finansal okuryazarlık düzeyinin izlenmesine yönelik anket çalışmaları yapılması ve mevcut anket çalışmalarının değerlendirilmesi” eylemine yer verilmiştir. Bu eylemde sorumlu kuruluş SPK olarak belirlenmiştir. Söz konusu eylem kapsamında Dünya Bankasının 2012 yılında Türkiye’de uygulamış olduğu Finansal Yeterlilik Anketi sonuçlarının değerlendirilmesi ve finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik olarak üç yıllık dönemlerde araştırmanın tekrarlanması benimsenmiştir (Karataş, 2017: 79).

Borsa İstanbul A.Ş. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu işbirliği ile yapılan “2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması” tamamlanmış ve sonuç raporu

hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye genelinde kentsel ve kırsal alanlarda ikamet eden yetişkin nüfusu temsil eden 3000 kişilik bir örneklemle hane ortamında yüz yüze görüşülerek yapılmıştır.

Araştırmada 2012 ve 2015 yıllarında; Finansal Bilgi, Mevcut Durumda Sahip Olunan Finansal Ürünler ve Emeklilik Planı konusunda aynı sorular sorulmuş ve doğru cevap oranında ortalama % 25'in üzerinde artış olduğu görülmüştür. Bu olumlu gelişmenin yürütülecek yeni programlarla daha da yükselmesi beklenmektedir. Söz konusu araştırma sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir: (<http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0,2018>).

Finansal Bilgi Konusunda;

2012 yılında ankete katılanların %84'ünün finansal konularda basit matematiksel işlemleri yapabildikleri görülmektedir. Bu oran 2015 yılında %93'e yükselmiştir. Paranın zaman değeri sorusunu doğru cevaplayanların oranı %28,4'den, %50'ye yükselmiştir. Borç için ödenen faiz hesabını yapabilenlerin oranı %72,5'den, %84'e yükselmiştir. Basit faiz sorusuna doğru cevap verenlerin oranı %35,5'den, %54'e, bileşik faiz sorusuna doğru cevap verenlerin oranı %26,1'den, %32'ye yükselmiştir.

Mevcut Durumda Sahip Olunan Finansal Ürünler Konusunda;

2012 yılında, elinde altın bulunduranların oranı %11,8 iken bu oran 2015 yılında %24,9'a yükselmiştir. Döviz bulunduranların oranı %4,3'den, %10,5'e; Banka Kredisi kullananların oranı %11,8'den, %33,1'e; Sağlık/Hayat Sigortası yaptıranların oranı %6,5'den, %8,1'e; Bireysel Emeklilik Sistemine dâhil olanların oranı %2,2'den, %5,4'e; Mevduat Hesabına sahip olanların oranı %20,4'ten, %49,3'e; Vadeli İşlem Forex kullananların oranı %1,1'den, %5,2'ye; Resmi Olmayan Kredi kullanan ve Tanıdık Birinden Borç alanların oranı %14'den, %22,6'ya yükselmiştir. Bireysel emeklilik sistemine katılım oranındaki artış özellikle dikkat çekicidir.

Emeklilik Planı Konusunda;

- 2012 yılında ankete katılanlardan, herhangi bir emeklilik planı olmayanların oranı % 26,6 iken bu oran 2015 yılında %18'e düşmüştür.

2015 Yılında İlk Defa Ölçülen Konularda Öne Çıkan Veriler;

- Son iki yıl içerisinde bir finansal faaliyet olarak banka mevduat hesabı açtıranların oranı %35'tir. Banka kredisinden faydalananlar ise %29'dur. Yüzde 24 resmi olmayan kredi kullanmış ya da tanıdık birinden borç almıştır. Altın alanların oranı %17'dir.

- Finansal ürünler arasında en az bilinenler vadeli işlem ve forekstir. Katılımcıların %36'sı bu ürünlerden habersizdir. Yatırım fonunu bilenler %73 dolayındadır. Diğer finansal ürünlere ilişkin farkındalık düzeyi %80'in üzerindedir.

- Geçtiğimiz 12 ay içinde evde ya da cüzdanda nakit para biriktirme oranı %44, mevduat ya da tasarruf hesabı olarak bankada para biriktirme oranı %31,5'tir.

- Katılımcıların %42'si herhangi bir tasarruf yapmadığını belirtmiştir.

- Katılımcıların %77'si hanelerinin bir bütçesi olduğunu belirtmiştir

- Katılımcıların %18'i Türkiye genelinde çeşitli devlet kurumları ve özel kuruluşlar tarafından finansal eğitim konusunda yürütülen çalışmalardan haberdar olduğunu belirtmiştir.

Ekonometrik Analiz Sonuçlarına Göre İse;

- Eğitimin finansal okuryazarlıkta önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle okula gitmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış bireylerin finansal okuryazarlık puanları çok düşüktür.

- Eğitim düzeyi yükseldikçe finansal okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği görülmektedir.

- Kadınların finansal okuryazarlık notu erkeklere kıyasla daha düşüktür.
- İleri yaş gruplarında finansal okuryazarlık düzeyinde düşüş görülmektedir.
- Hanede kişi başına düşen gelir arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri de yükselmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyimizin yükselmesi ile birlikte ulusal tasarruf oranında artış ve bu tasarrufların doğru ve planlı kullanımına olumlu katkısının olması beklenmektedir.

3-Türkiye'deki finansal okuryazarlık ve erişim seviyesinin periyodik olarak ölçülebilmesi amacıyla TEB(Türk Ekonomi Bankası) ve Boğaziçi Üniversitesi Analitik ve İç Görü Merkezi ile iş birliği ile Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi geliştirilmiştir. OECD INFE anketi kullanılarak oluşturulan Endeks ilk olarak 2013'te hazırlanmış olup süreklilik arz edecek şekilde her yıl yapılmakta ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

2017 yılında beşincisi düzenlenen Türkiye'de Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) anketinin sonuçları hazırlanan raporda detaylı bir şekilde sunulmuştur. Raporda 2017 FOE Endeks değerlerinin yanı sıra tüketicilerin genel finansal tutum ve davranışlarına ilişkin bir takım bulgulara da yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler Türkiye genelinde 18 yaş üstü 1510 katılımcı ile 2017 Mayıs-Temmuz ayları arasında gerçekleştirilen yüz yüze anketler aracılığıyla toplanmıştır.

2017 yılı verilerine göre tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Endeksi 60,8 olarak hesaplanmıştır. Bu rakam 2016 yılına ait Finansal Okuryazarlık Endeks değeri olan 60,1 ile paralellik göstermektedir. Finansal okuryazarlık seviyesinin demografik özelliklere göre kırılımına bakıldığında; finansal okuryazarlık açısından avantajlı grubun genellikle erkek, bekâr, 25-44 yaş grubu, yüksek derecede eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla yöneticiler, işyeri sahipleri, ücretli ve serbest nitelikli uzmanlar (avukat, doktor, mimar, mühendis vs.), çalışan emekliler ve yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzmanlardan oluştuğu görülmektedir. Buna karşın finansal okuryazarlık bakımından dezavantajlı grubun ise genellikle kadın, evli, 45 yaş üstü, göreceli olarak düşük eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işsizler, ev kadınları, düzensiz çalışan işçiler ve öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

2017 verilerine göre ülkemizin Finansal Erişim Endeksi 44,1 olarak hesaplanmıştır. 2016 Finansal Erişim Endeks değeri olan 38,2 rakamı göz önüne alındığında son bir yıl içerisinde finansal hizmetlerin tüketiciler tarafından kullanılma oranlarında ciddi bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Finansal erişim seviyelerinin demografik değişkenlere göre dağılımı incelendiğinde yüksek finansal erişime sahip grubun genellikle erkek, bekâr, 25-34 yaş grubu, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla yöneticiler, küçük çaplı işyeri sahipleri, yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzmanlar ve çalışan emeklilerden oluştuğu görülmektedir. Diğer yandan düşük finansal erişime sahip grubun ise genellikle kadın, evli, göreceli olarak düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işsizler, ev kadınları ve öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmektedir (TEB: 2018).

4- Akademisyen Sibel Fettahoğlu tarafından 2015 yılında Kocaeli'nde hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırma 83 kişi üzerinde anket uygulanarak yürütülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre, finansal okuryazarlık konusunda katılımcıların temel düzeyde bilgilerinin olduğu, ancak karmaşık ve bilgiyi gerektiren araç, ürün ve teknikler konusunda yetersizliklerin olduğu belirlenmiştir. Hane halkı açısından yatırım araçlarını tanıma ve yatırım yapma konusunda bilgi eksikliği olduğu, hisse senedi, tahvil, yatırım fonu gibi menkul değerlerin kullanımının düşük olduğu görülmüştür (Fettahoğlu, 2015: 101-115).

5- Akademisyen Aksoylu ve araştırma ekibi tarafından 2017 yılında Kayseri hane halkının temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeyi incelenmiştir. Bu amaçla Kayseri ilinde yaşayan 400 kişiye yüz

yüze görüşme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin, ödenen faiz ve paranın zaman değeri gibi bazı temel finansal konular hakkında bilgi sahibi olmalarına karşın yeterli düzeyde finansal okuryazar olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlıkları ile araştırma kapsamında ele alınan bütün demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir (Aksoylu vd., 2017: 229).

4.2.2.Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçmeye Yönelik Araştırmalar

1- Araştırma, Seliha Seçil Bayram tarafından 2010 yılında yapılmıştır. Çalışmada Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Teknik ve meslek yüksekokulu öğrencilerinden oluşan 600 kişilik bir örneklem kullanılmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi belirlenmeye çalışılmış ve buna bağlı olarak para yönetimi konusunda hangi davranışların gösterildiği saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğu ve bu durumun farkında olunmadığı ortaya çıkmıştır. Temel bankacılık işlemlerini kullanma konusunda en yaygın kanal olarak ATM kartları belirlenirken, kredi kartı sahipliği oranı yüzde 45; online bankacılık uygulamaları kullanımı ise yüzde 35 düzeyinde kalmıştır. Öğrenciler, finansal okuryazarlık kavramını, düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtları saklama alışkanlığı olarak sınırlı bir yapıda algılamaktadır. Öğrencilerin fakülteleri ile finansal bilgi kaynakları ile bir ilişki bulunmamakla birlikte, ailelerinin eğitim düzeylerinin de finansal bilgilerini ailelerinden edinmiş olmaları ile ilişkili değildir (Bayram, 2010: 57-58).

2-Akademisyen Temizel ve Bayram Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin finansal bilgi ve finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin belirlenen bazı kavramların bilinirliği ve davranışlarının neler olduğunu saptamaya yönelik 433 öğrenciye anket uygulamışlardır.

Elde edilen bulgulara göre Öğrencilerin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip ettikleri kaynakların başında televizyon ve internetin geldiği ve finansal bilgilerin öğrenilmesinde temel kaynağın aile olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler finansal durumlarını yönetmede kendilerini olduğundan daha başarılı olarak algılamaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak program içeriklerinin eğitim müfredatlarında yer alması gerekmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 73-83) .

3-Akademisyen Fikret Er ve ekibi tarafından 2013-2014 öğretim yılı içerisinde 2014 Ocak-Mayıs döneminde geniş kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma Eskişehir, Bursa ve İstanbul'da faaliyet gösteren 5 devlet üniversitesinde öğrenim gören 824 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırmanın temel amacı, lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisidir.

Çalışmada üniversite öğrencilerinin %31,7'sinin YÜKSEK, %30,1'inin ORTA, %16'sının ise DÜŞÜK finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Üniversite Öğrencilerinin eğitim alanları (sayısal: mühendislik fakültesi ve sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Eğitim alanına bağlı olarak, üniversite öğrencilerin finansal ürünleri bilme durumunun da farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun öğrencilerin aldıkları finans ve ekonomi derslerinin sayısı ve çeşitliliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Er vd., 2015: 113-126).

4-Araştırmacı Esra Saraç tarafından 2014 yılında Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinden oluşan 797 kişilik bir örneklem kullanılmıştır. Öğrencilerin finansal kararları nasıl aldıkları araştırılarak finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmış ve finansal okuryazarlık düzeyinin toplum genelinde nasıl arttırılabileceği irdelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu ve daha önce yapılan çalışmaların çoğuna paralel olarak, öğrencilerin

bu durumun farkında olmadıkları ortaya çıkmıştır. Finans dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ise hiç almayanlara göre daha yüksek çıkmıştır (Saraç, 2014: 39).

5-Sarıgül (2014) tarafından 1127 üniversite öğrencisi üzerinde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile öğrencilerin demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır.

Bulgulara göre; %80 ve üzeri puan alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek, %60-%79 aralığında puan alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri orta ve %60'dan az puan alanların finansal okuryazarlık düzeyleri düşük düzey olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada; öğrencilerin %63'ü genel bilgi sorularına doğru cevap vermiş iken %75'i tasarruf, %67'si bankacılık, %69'u risk ve sigorta ve %56'sı ise yatırım sorularına doğru cevap vermiştir. Araştırmanın soruları temel düzeyde ve basit olduğundan, bu ortalama yüzdelere göre üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadın öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuştur.

6-Ergün ve diğerleri (2014) tarafından 275 kişilik bir örneklem üzerinde Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik araştırma yapılmıştır.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin temel düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin temel enflasyona ilişkin bilgilerinin cinsiyetlerine, öğretim şekillerine ve ortalama aylık hane gelirlerine göre; borsanın temel işlevine ilişkin bilgilerinin cinsiyetlerine; faiz oranlarının tahvil fiyatlarına etkisine ilişkin bilgilerinin öğretim şekillerine göre; hisse senedi çeşitlendirmesine ilişkin bilgilerinin cinsiyetlerine göre ve varlık çeşitlendirme bilgilerinin de aylık ortalama hane gelirlerine göre anlamlı düzeyde değiştiği bulunmuştur.

7-Şantaş ve Demirgil (2015) tarafından 704 kişilik örneklem üzerinde bir devlet üniversitesindeki İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin ekonomi okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla araştırma yapılmıştır.

Bulgulara göre, ekonomi ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığının 4.sınıflarda, beş ve üzerinde ekonomi dersi alanlarda ve erkeklerde daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca, katılımcıların ekonomi okuryazarlığı alt gruplarına ilişkin ortalamalarının yaş, cinsiyet, eğitim görülen sınıf gibi çeşitli özelliklerine göre farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı alt grup puan ortalamalarının (ekonomik bilgi: 3,49 ekonomik akılcılık:4,07, toplumsal ekonomik yansımalar: 4,13 ve bireysel ekonomi planlama: 4,07) orta ve yükseğe yakın seviyede olduğu bulunmuştur (Barmaki, 2015: 31-32).

8-Akademisyen Kılıç, Ata ve Seyrek tarafından, lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Gaziantep Üniversitesi'nde 2015 yılında 12 farklı fakülteden 40'ar öğrenci olmak üzere toplam 480 öğrenciye yönelik anket uygulanmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin (%48) düşük olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilgili en başarılı oldukları alan bireysel bankacılık alanı, en başarısız oldukları alan ise yatırım alanı olmuştur. Öğrencilerin demografik özelliklerine göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında bir farklılık olduğu ve erkek öğrencilerin daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürdeki birçok çalışma ile de tutarlılık göstermektedir.

Fakültelere göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da farklılık gözlemlenmiştir. En yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan fakülte İİBF, en düşük finansal okuryazarlık düzeyine

sahip olan fakülte ise Mimarlık Fakültesidir. Bu durum İİBF öğrencilerinin finans konusunda almış oldukları derslerin finansal okuryazarlık düzeyine olumlu etkisinden kaynaklanmaktadır. Finansal okuryazarlık sadece üniversite öğrencilerini ilgilendiren bir konu olmayıp, bireylerin emeklilik yaşamlarını dahi etkilediğinden tüm toplumun bilgi sahibi olması gereken bir alandır. Bu nedenle finansal okuryazarlığı geliştirmek için eğitim programlarına bu alanla ilgili seçmeli dersler eklenebilir, alanında uzman kişiler tarafından seminerler verilebilir ve bireylerin piyasalar hakkında bilgilerini artırıcı simülasyon eğitimler düzenlenebilir (Kılıç vd., 2015: 135-143).

9-Araştırmacı Kahraman tarafından 2015 yılında Erciyes Üniversitesinde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık ve finansal davranışlarının analizi üzerine araştırma yapılmıştır. 100 işletme bölümü öğrencisi 100 ise diğer bölümlerden olmak üzere 200 öğrenci üzerinde, yüz yüze görüşülerek anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Genel olarak finansal okuryazarlık hakkındaki literatürle paralel sonuçlar bulunmuştur.

Elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi oldukça alt seviyelerde olduğu görülmüştür. İşletme öğrencilerinin, diğer bölüm öğrencilerinden; erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha iyi finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin finansal alışkanlıkları, %35 oranla aileden geliyor olmasına rağmen, aile eğitim durumunun finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı kaydedilmiştir (Kahraman, 2015: 76-77).

10-Araştırmacı Nahid Barmaki tarafından 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek, finansal davranış ve finansal tutumları ile finansal okuryazarlık ayrıca finansal davranış ve finansal tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere farklı fakültelerde okuyan 500 öğrenci üzerinde anket uygulaması yapılarak yürütülmüştür.

Çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlığa ilişkin soruların %53,62'sine doğru cevap verdikleri, dolayısıyla finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla bilgiye sahip oldukları alanın temel para bilgisi, en az bilgiye sahip oldukları alanın ise tasarruf ve yatırım alanı olduğu saptanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar finansal okuryazarlık düzeyinin erkek öğrencilerde, kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermekle birlikte cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile sadece öğrenim gördükleri fakülte ve ana alan değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Barmaki, 2015: 175-176).

11-Akademisyen Alkaya ve Yağlı tarafından 2015 yılında yapılmıştır. Araştırmanın amacı, ekonomi ve finansal gelişmelerin takibinin, finansal durum yönetme algısının, finansal davranış ve finansal bilgi düzeyinin finansal okuryazarlık açısından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri tarafından nasıl algılandığının tespit edilmesidir. Bölümlerden seçilen toplam 185 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verileri öğrencilere yüz yüze anket yöntemi uygulanarak elde edilmiştir. Temel bulgular olarak finansal tutum ile finansal davranış arasında ilişki olduğu ve öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri ancak öğrencilerin finansal bilgi açısından yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 585-599).

12-Akademisyen Serap Barış tarafından 2016 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF öğrencilerini içine alan 359 kişiye yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini (temel ve ileri düzey) belirlemek, finansal okuryazarlık düzeyleriyle bütçeleme davranışlarının ilişkisini incelemektir.

Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin temel düzey finansal okuryazarlık düşük olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin ileri düzey finansal okuryazarlıkları oldukça düşüktür. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile bütçeleme davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, yani finansal

okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerle düşük olan öğrenciler arasında bütçeleme davranışı değişmediği görülmüştür. Bu sonuç, finansal okuryazarlık düzeyinin bilgiye dayalı olması, ancak bütçeleme davranışlarında bilginin yanında ailenin gelir düzeyi, tecrübe ve alışkanlık gibi değişkenlerin de etkisi olabileceği şeklinde değerlendirilebilir (Barış, 2016: 13-34).

13-Araştırmacı Danışman ve ekibi tarafından 2016 yılında, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla İİBF öğrencisi 390 kişiye anket uygulanmıştır. Kamuoyunda, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından ortalamanın üstünde bulunmaları beklentisi vardır. Ancak bulgulara göre temel finansal okuryazar olarak kabul edilen sayısal çoğunluk söz konusu beklentiyi karşılayacak yeterlikte değildir (Danışman vd., 2016: 1-37).

14-Akademisyen Şamiloğlu ve çalışma ekibi tarafından 2016 yılında Kayseri ilinde bulunan Erciyes Üniversitesinde okuyan 100 işletme bölümü öğrencisi ve 100 diğer bölümlerden olmak üzere 200 öğrenci üzerinde, yüz yüze görüşülerek anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada, genel finansal okuryazarlık seviyesi, öğrencilerin kredi kartı ve banka/bankamatik alışkanlıkları işletme-diğer bölüm öğrencileri ile erkek- kadın öğrencilerle finansal okuryazarlık karşılaştırması, aile eğitim durumunun öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına etkisi araştırılmıştır Genel olarak finansal okuryazarlık hakkındaki literatürdeki paralel sonuçlar bulunmuştur (Şamiloğlu vd., 2016: 308-318).

15-Akademisyen Er ve Taylan tarafından 2015 yılında Trabzon Ortahisar ilçesinde okuyan lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik araştırma yapılmıştır. Araştırmada 9 farklı lisede 812 öğrenciye yönelik anket uygulanmıştır. Bulgulara göre, öğrencilerin finansal gelişmelere ilgileri düşük olup temel finansal bilgilere sahip olmadıkları görülmüştür (Er ve Taylan, 2017:301-305).

4.2.3. Meslek Mensuplarının Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçmeye Yönelik Araştırmalar

1-Araştırmacı Alper Karaağaç tarafından 2015 yılında İstanbul Üniversitesinde görevli 242 araştırma görevlisinin finansal okuryazarlık konusunda algılarını belirlemeye yönelik anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma görevlilerinin genç nüfusa dâhil olmakla birlikte bir meslek sahibi olarak düzenli gelire sahip olmaları, finansal okuryazarlık araştırması için elverişli bir grup olarak öngörülmüştür. Elde edilen veriler, toplumun genelinde olduğu gibi araştırma görevlilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin de düşük olduğunu ortaya koymuştur. Temel kavramlarda büyük bir eksiklik gözlemlenmemekle birlikte araştırma görevlilerin özellikle sahip oldukları finansal ürün ve hizmetleri daha yakından tanıması noktasında eksikleri göze çarpmaktadır (Karaağaç, 2015: 44-78).

2-Araştırmacı Tarık Dağdelen tarafından 2017 yılında Aydın ili ve ilçelerinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinin, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin yaş, cinsiyet ve eğitim durumuna göre hangi oranda etkili olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır Örneklemi oluşturan 175 SMMM ile birebir görüşme yapılmış ve anketlerde bu görüşme esnasında uygulanmıştır.

Araştırmada, SMMM finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu, eğitim ve yaşın finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu saptanırken cinsiyet durumunun finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde nötr bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Dağdelen, 2017: 112).

3-Şahin ve Barış (2017) Tokat ilindeki 427 kamu çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf davranışları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Bulgular, yaş, hane halkı geliri, finansal gelişmeleri takip etme durumu ve temel/ileri düzey finansal okuryazar olmaları, kamu çalışanlarının tasarruf davranışı üzerinde anlamlı ve pozitif ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

4-Öztürk tarafından (2014) Süleyman Demirel Üniversitesindeki 325 akademik personelin finansal okuryazarlık düzeylerini ve para yönetimi konularındaki bilgi, davranış ve tutumlarını belirlemek amacıyla araştırma yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; akademik personelin internet bankacılığını kullanması, kredi kartı hesap ekstresini iyi düzeyde anlaması, banka mevduat hesabı faiz oranını bilmesi, bütçe yapması, gelecekle ilgili plan yapması, düzenli para biriktirmesi, faturalarını zamanında ödemesi, elinde ekstra para olduğunda nasıl kullanacağını planlaması ve yaşlandığında kişisel harcamalarını karşılamak için planlar yapması finansal okuryazar olduğunu göstermektedir (Gencan, 2018: 33).

4.2.4. Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyini Ölçmeye Yönelik Araştırmalar

1-Altıntaş (2009) tarafından gerçekleştirilen “Katkı Esaslı Emeklilik Planlarının Muhtemel Katılımcılarının Finansal Okuryazarlığının Ölçülmesi ve Temel Yatırım Eğitime İlişkin Alternatif Çözüm Uygulamaları Geliştirmesi” konulu çalışma son derece az olan 26 katılımcı kitlesi üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçları yatırım eğitimi programının katılımcıların finansal bilgi birikimi ve donanımlarını dikkat çekici ölçüde artırdığını göstermektedir (Barmaki, 2015: 31).

2-Araştırmacı Serhad Satoğlu tarafından 2014 yılında bireysel yatırımcının finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesine ve korunmasına yönelik 133 hane halkını kapsayan anket uygulaması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre bireysel yatırımcıların eğitim düzeyleri arttıkça, finansal okuryazarlık seviyelerinin de arttığı, finansal okuryazarlık seviyeleri arttıkça da bireysel korunma seviyelerinin yükseldiği tespit edilmiştir (Satoğlu, 2014: 140).

3-Araştırmacı Eray Baysa tarafından 2015 yılında Tokat ilindeki 411 banka segment müşterisinin finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada, banka segment müşterilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Baysa, 2015: 77).

4-Akademisyen Doğan ve Faikoğlu tarafından Borsa İstanbul’da (BİST) hisse senedi alım satımı yapan Türkiye’nin farklı illerinde bulunup rastgele seçilen 450 yatırımcıya yüz yüze seans salonlarında anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, BİST yatırımcılarının önemli bir kısmının yatırım konusunda finansal okuryazarlık seviyesi yetersiz olduğu söylenebilir. Diğer bir önemli bulguya göre, temsillik, aşırı güven ve haber avcılığı davranış eğilimleri ile yatırımcıların finansal okuryazarlık skorları arasında pozitif ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir ilişki vardır. Yatırımcıların finansal bilgi düzeyleri yatırım kararları ve davranışları üzerinde etkilidir. Yatırım konusunda finansal okuryazarlığı geliştirmek için eğitim programları, seminerler ve yatırımcıların piyasalar hakkında bilgi seviyelerini arttırmaya yönelik simülasyon eğitimleri organize edilmesi zaruridir (Doğan ve Faikoğlu, 2016: 140-141).

Sonuç

Türkiye’de finansal okuryazarlık kavramı son on yılda artan ekonomik krizler, finansal dolandırıcılar ve devletin düşük tasarruf oranlarını artırma çabalarının etkisiyle sürekli gündem oluşturmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, finansal kuruluşlar ekonomik birimlerin finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek için eğitimler ve programlar yürütmektedir. Bununla birlikte, toplumun finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla çeşitli araştırmalar yapılmakta ve elde edilen bulgular kamuoyunda paylaşılmaktadır.

Türkiye’de finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine yapılan araştırma sonuçları literatür çerçevesinde genel olarak değerlendirildiğinde, bireylerin temel finansal bilgi düzeyleri düşük olmakla birlikte finansal araçları arzu edilen yeterli seviyede bilmedikleri söylenebilir. Bireylerin tasarruf bilinci son derece düşüktür. Demografik sonuçlar ise dünya ortalamalarına paralel olduğu kabul edilebilir. Şöyle ki;

1-Düşük gelir ve eğitim seviyesinde olanların finansal okuryazarlık düzeyleri de düşüktür,

2-Kadınlar erkeklere kıyasla daha düşük finansal okuryazarlık seviyesine sahiptir,

3-İleri yaşlarda finansal okuryazarlık seviyesi giderek negatif ivme kazanmaktadır.

Türkiye'nin finansal okuryazarlık düzeyini tespit ve maksimum seviyeye yükseltmeye yönelik yapılacak gelecek tarihlerdeki araştırma ve faaliyetlerde temel olarak şunlara dikkat edilmesi kuşkusuz zaruri ve gereklidir:

- 1- Öncelikle Türkiye'nin finansal okuryazarlık düzeyine kapsayacak sayıda ve geniş ölçekteki yürütülen çalışmalar oldukça sınırlı ve yetersizdir. Bu açıdan bakıldığında, devletin asli bir devlet politikası ve stratejisi olarak söz konusu çalışmalara liderlik ederek gerekli alt yapıyı ve çalışma paydaşlarını ivedilikle bir araya getirerek sağlıklı bir iletişim içersinde organize etmesi, yönlendirmesi ve takipçisi olması son derece zorunludur.
- 2- Bugüne kadar yapılan araştırmaların ve yürütülen eğitim faaliyetlerinin ekseriyeti üniversite gençliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kesimin ileride ülke yönetimi erkinde söz ve karar sahibi olması açısından yapılan bütün faaliyetler son derece önemlidir. Ancak ülkenin önemli bir nüfusunu oluşturan yüksek tahsil görmemiş kesimin de sosyal hayatta ve yatırımlarda yer aldığı düşünüldüğünde ileride yapılacak çalışmaların hane halkı üzerinde de ağırlık kazanması fevkalade önemli ve gereklidir.
- 3- Finansal okuryazarlık eğitiminin temeli asgari ilkokul seviyesinden başlamak üzere verilmesi dünya literatüründe kabul edilen bir olgudur. Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında bireylerin seviyelerine yönelik ilk-orta-lise düzeyinde araştırmalar ve eğitim faaliyetleri son derece küçük boyutlardadır. Üniversite öncesi söz konusu hedef kitlelerin, gelişmiş ve tecrübeli diğer ülkelerde olduğu gibi demografik özellikleri dikkate alınarak araştırmalar yapılması ve finansal eğitim müfredatının elde edilen bulgulara göre düzenlenmesi süratle gerçekleştirilmelidir.
- 4- Yapılan mevcut araştırmaların büyük bir çoğunluğu sınırlı alanlarda ve örneklemelerde yapılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalar da diğer araştırmacılarla birlikte hareket edilmediğinden veya iletişimsizlikten dolayı finansal okuryazarlık düzeyi hakkında genel bir resim çizilerek gerekli doğru adımlar atılamamaktadır. Elde edilen bulgular sadece masa üstü yayınlar ve belgeler üzerinde kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, özellikle spesifik belirli kitlelere yapılacak araştırmaların ortak akıl ve ekip çalışmasıyla uzun vadeli olarak süreklilik arz edecek şekilde yürütülmesi önemlidir. Böylelikle, elde edilen bulgular birbirilerini destekler nitelikte olup anlam kazandırabilecektir.
- 5- Sağlıklı bir İletişim ve paylaşım ruhu kapsamında yapılacak bütün araştırmalardan elde edilen sonuçların verileri, dönemler itibarıyla güncellenmesi daha radikal doğru adımların atılmasını ve rasyonel bulguların elde edilmesini fevkalade kolaylaştıracaktır.
- 6- Yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların bir veri toplama merkezi çerçevesinde skorlanıp puanlanması, ulusal finansal okuryazarlık trendinin daha iyi okunmasını sağlayacaktır. Böylelikle farklı demografik özelliklere sahip bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik eğitim programlarının içeriği ve diğer faaliyetler daha etkin ve sağlıklı olacaktır.
- 7- Denekler üzerinde uygulanan eğitim faaliyetleri sonuçlarının eş zamanlı olarak değerlendirilip sorgulanması, finansal eğitim programlarında gerekli görülen revizelerin zamanında ve yerinde yapılması arzu edilen sonuçların alınmasını hızlandıracaktır.

- 8- Eğitim-Öğretim kurumlarının tepe noktası olan üniversitelerde finansal okuryazarlık merkezlerinin açılması doğru bir karar olacaktır. Bu merkez başkanlığında sosyal sorumluluk faaliyetleri yapan kurum ve kuruluşlarla ortaklaşa hareket edilmesi olumlu sonuçları beraberinde getireceği söylenebilir.
- 9- Finansal okuryazarlığın tanımı ve ölçümü konusunda dünya’da herkesin kabul ettiği bir yaklaşım bulunmamaktadır. Dolayısıyla ülkemizde de farklı ölçekler üzerinde araştırmalar yürütülmektedir. Türkiye’de finansal okuryazarlığın ölçümünde ortak bir ölçek geliştirilerek bu model üzerinde araştırmaların yapılması, elde edilen bulguların karşılaştırılmasına olanak sağlayacaktır.
- 10- Finansal okuryazarlık başlığında faaliyetler yürüten tecrübeli ve birikimli ülkelerin uygulamalarından faydanılması ve birlikte ortak çalışmaların yapılması arzu edilen amaçların elde edilmesini hızlandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoylu, Semra, Derviş Boztosun, Fatih Altınışık, Emre Hayri Baraz; (2017), “A Baseline Investigation of Financial Literacy Levels: The Case of Kayseri Province”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 75, pp. 229-246.
- Alkaya, Aylin ve İbrahim Yağlı; (2015), “Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 40(8), ss. 585-599.
- Barış, Serap; (2016), “Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite öğrencileri Üzerine bir Araştırma”, *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), ss. 13-38.
- Barmaki, Nahid; (2015), “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, Seliha Seçil; (2010), “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysa, Eray; (2015), “Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağdelen, Tarık; (2017), “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Danışman, Emre, Durmuş Sezer, Umut Tolga Gümüş; (2016), “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 2(26), ss. 1-37.
- Doğan, Mesut ve Seyda Faikoğlu; (2016), *Davranışsal Finans ve Finansal Okuryazarlık*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Er, Bünyamin ve Asiye Ecem Taylan; (2017), “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, ss. 297-317.

- Er, Fikret, Fatih Temizel, Ali Özdemir, Harun Sönmez; (2015), "Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), ss. 113-126.
- Fettahoğlu, Sibel; (2015), "Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Kocaeli'nde Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, ss. 101-115.
- Gencan, M. Y. (2018). *Turizm Sektörü Kobi'lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon ili Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hayta, Ateş Bayazıt; (2011), *Aile Finans Sistemi İlişkileri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kaderli, Yusuf, Umut Tolga Gümüş, Yasin Eskici; (2016), "Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri", *Leges Hukuk Dergisi*, 73(7), ss. 85-122.
- Kahraman, Yunus Emre; (2015), "Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Finansal Okuryazarlık Araştırması", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez), Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaağaç, Alper; (2015), "Finanslaşma Sürecinde Finansal Okuryazarlık", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Çiğdem; (2017), "Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme", (Uzmanlık Yeterlik Tezi), Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Kılıç, Yunus, H.Ali Ata, İbrahim H.Seyrek; (2015), "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, ss. 129-150.
- Mandell, Lewis; (2006), "Financial Literacy: If It Is So Important, Why Is Not Improving?", *Networks Financial Institute At Indiana State University Policy Brief*.
- Remund, David L.; (2010), "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy", *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), pp. 276-295.
- Reyes, Ramon L.; (2006), "The Psychological Meanings Of Money", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), ABD: Alliant International University.
- Saraç, Esra; (2014), *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi Üzerine bir Araştırma*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Satoğlu, Serhad.;(2014),*Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması*.Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul.
- SPK.(2012).*Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu*.
- Şafak, Aslı.;(2015),*Sayının Namusu, Destek Menkul Değerler Anonim Şirketi*, Finansal Okuryazarlık Yayınları,İstanbul.
- Şamiloğlu, Famil, Yunus Emre Kahraman, Haşim Bağcı; (2016), "Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICAFR 16 Özel Sayısı, ss.308-318.
- TCMB;(2015),*Tasarruf Yatırım Dinamikleri ve Cari İşlemler Dengesi Gelişmeleri*. Ankara.

TEB;(2018),https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/TEB_FOE_Rapor_2017_12_29_online.pdf,14.03.2018.

Temizel, Fatih ve Fatih Bayram; (2011),” Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”,Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, 12(1).ss.73-86.

<http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0,25.05.2018>.

<http://habitatdernegi.org/projeler/py/,04.06.2018>.